

DETERMINANTS OF MORAL MOTIVATION OF YOUTH VOLUNTEER ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF MILITARY OPERATIONS

Iryna Bulakh^{1,2}, Sofia Inkina^{2,3}

ДЕТЕРМІНАНТИ МОРАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ

Ірина Булах, Софія Інкін

Abstract. The article provides a theoretical analysis of the phenomenon of moral motivation of volunteer activities of young people in conditions of military operations and presents the results of an empirical study of its determinants.

The formation of the modern young generation, in particular, moral, takes place during the war, which leaves an imprint on this process. A significant number of students participate in volunteer activities, but not all of them do this on a permanent basis. Volunteer centers have a positive impact on the development of the personality of young people. Charitable and public activity contributes to the processes of personal growth of young volunteers. In such activities, young men and women find a social space for the embodiment and strengthening of their own moral values, which act as determinants of their moral motivation.

According to the results of the empirical study, it was found that half of the respondents have a high level of moral motivation, and the other half (a third — medium and a tenth — low) show signs of instability and instability of moral motives. Respondents with a high level of moral motivation are characterized by selflessness, willingness to provide assistance without any prejudice, and volunteering is a very important component of their lives; respondents with an average level are also quite actively involved in charity, but their moral motivation is episodic, which leads to unsystematic participation in volunteer activities and lack of initiative; respondents with a low level are prone to selectivity of those whom they want to help and whom they do not, therefore free assistance from them is mostly received by friends and close acquaintances.

The survey results allowed us to identify the following determinants of moral motivation for volunteering: empathy, moral obligation, justice, altruism, national identity, solidarity, tolerance, patriotism. It is these determinants that most encourage young men and women to engage in charitable activities and are their moral values. The listed determinants are embodied in the humanistic, altruistic and prosocial motives of the respondents with a high level and are embodied in their selfless activities. In contrast, the aforementioned motives are not leading among respondents with medium and low levels.

¹ Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine

² i.s.bulakh@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-0314-8070>

³ sofi.inkina.psychologist@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0008-6908-6291>

Thus, the conducted study determines the need for further study of the outlined problem and the development of practical tools for carrying out complex psychological work with those volunteers who have medium and low levels of moral motivation, which will contribute to the development of the latter.

Keywords: moral motivation, determinants of moral motivation, volunteering, moral values, young people, wartime

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз феномена моральної мотивації волонтерської діяльності молодих людей в умовах воєнних дій і презентовано результати емпіричного вивчення його детермінант.

Становлення сучасного молодого покоління, зокрема, моральне, відбувається під час війни, що накладає відбиток на цей процес. Значна кількість студентів долучається до волонтерської діяльності, проте не всі з них займаються цим на постійній основі. Волонтерський осередок позитивно впливає на розвиток особистості юнацького віку. Добродійна, благодійна, громадська активність сприяє процесам особистісного зростання молодих волонтерів. У такій діяльності юнаки та юнки знаходять соціальний простір для втілення та укріплення власних моральних цінностей, які й виступають детермінантами їх моральної мотивації. За результатами емпіричного дослідження було виявлено, що половина респондентів має високий рівень моральної мотивації, а інша половина (третина — середній і десята частина — низький) виявляє ознаки нестабільності та нестійкості моральних мотивів. Досліджувані з високим рівнем моральної мотивації характеризуються самовідданістю, готовністю надавати допомогу без жодних упереджень, а волонтерство є дуже важливою складовою їх життя; респонденти з середнім рівнем також доволі активно долучаються до благодійництва, проте їх моральна мотивація є епізодичною, що призводить до несистематичної участі у волонтерській діяльності та браку ініціативності; досліджувані з низьким рівнем схильні до вибіркості тих, кому вони бажають допомагати, а кому — ні, тому безоплатну допомогу від них отримують здебільшого друзі та близькі знайомі.

Результати опитування дозволили виокремити такі детермінанти моральної мотивації волонтерської діяльності: емпатійність, моральна обов'язковість, справедливність, альтруїстичність, національна ідентичність, солідарність, толерантність, патріотизм. Саме зазначені детермінанти найбільше спонукають юнаків і юнок займатися добродійною діяльністю та є їх моральними цінностями. Перелічені детермінанти уособлюються в гуманістичних, альтруїстичних і про-соціальних мотивах досліджуваних з високим рівнем і втілюються в їх безкорисливій діяльності. Натомість у респондентів з середнім і низьким рівнями вищезгадані мотиви не є провідними.

Таким чином, проведене дослідження зумовлює необхідність подальшого вивчення окресленої проблеми та розробки практичного інструментарію для здійснення комплексної психологічної роботи з тими волонтерами, які мають середній і низький рівні моральної мотивації, що сприятиме розвитку останньої.

Ключові слова: моральна мотивація, детермінанти моральної мотивації, волонтерство, моральні цінності, молодь юнацького віку, воєнні дії

Вступ

«Воєнні дії», «воєнний стан», «волонтери», «добровольці» — терміни, які наразі торкнулися чи не кожного українця, незалежно від віку, статі та місця проживання, адже вже більше трьох років триває повномасштабне російське вторгнення. Життя мирного населення в умовах війни призводить до нищівних наслідків і трагедій, зокрема, гибелі близьких людей, родичів, друзів, а також втрати житла та особистого майна. Такі кризові

події неодмінно чинять негативний вплив на ментальне здоров'я й психологічний добробут громадян. Через негаразди, проблеми й травми, які спричинює збройний напад, все більше людей потребують допомоги, фізичної, матеріальної, психологічної. Особлива підтримка необхідна незахищеним верствам населення, людям з інвалідністю, пенсіонерам, дітям, які позбавлені батьківського піклування, ветеранам, внутрішньо переміщеним особам та ін. В умовах війни повне державне забезпечення й утримання згаданих категорій населення не завжди можливе. Саме тому потужним джерелом соціальної турботи виступають громадські організації, волонтерські об'єднання, благодійні фонди тощо. До перелічених установ, на добровільних засадах, долучаються морально вмотивовані люди — волонтери.

Значною частиною волонтерів в Україні є молодь. Згідно з даними дослідження, проведеного «Українською Волонтерською Службою (УВС)» та «U-report», яке охопило 4621 молоду людину, станом на 2023-й рік, 74% опитаних доєднувалися до волонтерської діяльності після початку повномасштабного вторгнення, проте з них лише 26% респондентів займалися цим на постійній основі [9]. Окрім того, деякі добровольчі спілки та ініціативи відмічають випадки точкового спаду активності охочих допомагати, адже особистісні ресурси волонтерів, попри їх самовідданість, можуть зменшуватися, що призводить до більш тривалого виконання волонтерських завдань чи скорочення кількості можливостей надання безоплатної допомоги.

Волонтерська діяльність постає важливою та необхідною складовою сучасного суспільства, завдяки якій здійснюється соціальний супровід окремих категорій населення, реалізуються різноманітні активності, що спрямовані на надання психологічної підтримки, психопрофілактики та запобігання негативних соціальних явищ, виконується фізична допомога на місцях, відбувається евакуація жителів прифронтових територій, організовуються збори гуманітарної допомоги чи коштів тощо. Важливо підкреслити й те, що така діяльність буде не менш актуальною в майбутньому, оскільки Україна потребуватиме значних ресурсів, зокрема, волонтерських, для відновлення та відбудови.

Як згадувалося раніше, значна кількість студентів українських ЗВО, займаються волонтерством. Адже юнацький вік — це період активних змін у життєдіяльності молодих людей, їх особистісного становлення, утвердження цінностей, ставлень, поглядів. Саме в цьому віці різні життєві обставини спонукають більшість юнаків і юнок до зростання власної самостійності та незалежності, оскільки вони вступають у навчальні заклади вищої освіти, дехто починає жити окремо від батьківської родини, ще деякі молоді люди роблять перші спроби працювати та будувати партнерські стосунки. Нові можливості часто призводять до здійснення юнаками та юнками інтроекпекції, пошуку свого місця в суспільстві, «важелів впливу» на соціум, оточуюче середовище. Під час такого самоаналізу молодим людям неможливо оминати питання розвитку цінностей, моральності, гуманності. Всі ці явища реалізуються безпосередньо в їх міжособистісних взаємодіях, що сприяють моральному становленню юнаків і юнок. Таким чином, молоді люди, які долучаються до волонтерської діяльності, завдяки їй отримують

соціальний простір для втілення моральної мотивації, реалізації власного особистісного потенціалу, застосування здобутих моральних знань і вдосконалення навичок.

Українські вчені Т. Андрущенко та Н. Хворостянко наголошували, що студентські роки наповнені не тільки навчальною діяльністю, а й тренуванням самодисципліни, покращенням соціальних навичок, культурним збагаченням тощо. Позауніверситетська і громадська активність молодих людей сприяє формуванню їх соціальної ініціативності, що виступає важливою передумовою розвитку активної життєвої позиції. Долученість студентів до самоврядування, різноманітних добродійних рухів, громадських організацій позитивно впливає на розвиток особистісних якостей юнаків і юнок, як-от: відповідальності, комунікабельності, самостійності та ін. (Т. Андрущенко & Н. Хворостянко [1]). Таким чином, волонтерство на базі вищезазначених об'єднань спонукає добровольців юнацького віку до кристалізації особистісних властивостей — відповідальності, небайдужості, толерантності, а також до різностороннього особистісного зростання, зокрема, морального.

Зарубіжні вчені E. G. Clary, R. D. Ridge, A. A. Stukas, M. Snyder, J. Copeland, J. Haugen & P. Miene у праці «Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach» («Розуміння та оцінка мотивації волонтерів: функціональний підхід») однією з важливих функцій волонтерства запропонували ціннісну. За науковою позицією вчених, волонтерська діяльність надає добровольцям можливості для втілення альтруїстичних і гуманістичних цінностей, у формі вияву турботи та надання безкорисливої допомоги [4].

Вітчизняний вчений І. Бех підкреслював, що цінності особистості перетворюючись на мотиви, спонукають її до здійснення моральних, гуманних вчинків. Як доводив науковець, «моралізаторство», точніше абстрактне передавання інформації про ідеали, є малоефективним повчанням, адже залишається чужим для людини, її внутрішньої моральної структури. Такий підхід може призвести до виникнення знання про певну цінність, проте остання не стане діючим моральним мотивом. Зважаючи на такі труднощі, вчений наголошував на важливості включення особистості до ситуацій, де вона зможе в конкретній практичній активності здобути досвід моральних діянь (І. Бех [2]). Однією з таких діяльностей може виступати волонтерська, яка передбачає необхідність вияву емпатійності, альтруїстичності, обов'язковості, солідарності, відповідальності тощо.

Н. Чепелева, М. Смульсон, С. Рудницька та Л. Ширяєва зауважували, що в умовах сучасності особливого розгляду потребує питання формування мілітарної ідентичності в молодих людей в умовах воєнних дій. Моральний розвиток і громадянська свідомість сприяють формуванню такої ідентичності, як складової соціальної. Разом з тим, моральний розвиток особистості прогресує тоді, коли внутрішні моральні принципи, правила, норми виявляються у її вчинках і зумовлюються не тільки причинами зовнішньої необхідності, а й завдяки внутрішній моральній потребі людини, де її власні цінності відображають цінності соціуму та держави загалом (Н. Чепелева, М. Смульсон, С. Рудницька & Л. Ширяєва [12]). Таким чином, воєнні дії та життя в умовах війни інтенсивно впливають на станов-

лення особистості юнацького віку, формуючи нову складову ідентичності — мілітарну, як вияв причетності та включеності до подій, що відбуваються в Україні. Як зазначив В. Зливков, ситуативна мілітарна ідентичність є характерною для української молоді (В. Зливков [5]). Наслідки та вияви такого феномена потребують детального вивчення, проте вже зараз можна стверджувати, що волонтерська діяльність виступає простором для реалізації власних патріотичних і громадянських переконань.

Вчена З. Бондаренко, акцентувала увагу на тому, що волонтерство для молоді не лише про добровільну допомогу, а й про осередок для набуття досвіду, саморозвитку, самореалізації, самовиховання гуманної, культурної, високодуховної та ціннісно-орієнтованої особистості. У волонтерській групі молоді люди відчують власну причетність до реалізації важливих соціальних місій. Окрім того, науковиця додала, що волонтерська діяльність є важливою складовою професійної підготовки майбутніх психологів, соціальних педагогів, соціальних працівників, адже представники згаданих спеціальностей повинні мати достатній рівень громадянської зрілості та бути толерантними (З. Бондаренко [3]).

Значний внесок у вивчення окремих аспектів мотивації волонтерів здійснила вчена Т. Лях, наголосивши, що молодих людей до волонтерської діяльності спонукають як альтруїстичні мотиви (надавати допомогу, бути корисним для суспільства, робити внесок у вирішення складних соціальних проблем та ін.), так і такі, які здебільшого зорієнтовані на задоволення їх власних потреб, зокрема, соціальних, особистісних, професійних (подолання почуття самотності, прагнення знайти дружні чи романтичні взаємини, здобути практичний досвід тощо). Разом з тим мотиви добровольців не завжди є стійкими та можуть змінюватися в процесі безоплатної активності (Т. Лях [6]). Попри те, що початковими мотивами молодих людей щодо волонтерства не завжди є суто альтруїстичні, осередок, до якого вони потрапляють, може сприяти посиленню саме безкорисливої мотивації. Різноманітні волонтерські об'єднання здебільшого мають затверджений статут чи перелік правил або негласні очікування щодо громадянських і моральних поглядів їх членів. Таким чином, юнаки та юнки, вибудовуючи соціальні зв'язки у волонтерській групі, можуть поступово починати розділяти її цінності.

Прикладом висвітлення цінностей є «Українська Волонтерська Служба (УВС)», про яку вже згадувалося раніше. Зазначена громадська організація уособлює та пропагує такі цінності, як-от: любов, свобода, розвиток, відповідальність, любов до України, про які йдеться на її офіційному вебсайті [10]. Отже, молоді люди юнацького віку в такому середовищі отримують можливості для втілення, розвитку та закріплення моральних цінностей, які виступають детермінантами моральної мотивації волонтерської діяльності.

За науковою позицією Н. Корчакової, волонтерська діяльність є різновидом просоціальної активності, що передбачає вияв емпатійності та співчутливості, прагнення допомагати іншим. Окрім того, готовність до благодійництва, безкорисливої допомоги є свідченням особистісної і просоціальної зрілості молодої людини (Н. Корчакова [7]).

В. Павелків, досліджуючи вплив волонтерської діяльності на формування особистісних якостей молодих людей, зауважував, що волонтерство

є вагомим чинником особистісного розвитку юнаків і юнок. Під час добродійної активності у волонтерів юнацького віку відбувається процес соціальної ідентифікації, саме тому волонтерство виступає не просто безоплатним виконанням певного виду роботи, а інструментом особистісного зростання молодих людей. Вчений наголосив, що цінності, характерні для волонтерського руху, як-от: відкритість, справедливість, відповідальність слугують моральним і етичним дороговказом для особистості юнацького віку (В. Павелків [8]).

Таким чином, здійснений теоретичний аналіз окресленої проблеми продемонстрував, що цінність феномена «волонтерство» є беззаперечною та особливо актуальною під час кризових періодів у країні. Саме тому надзвичайно важливим є залучення вмотивованих молодих людей до такої гуманістично орієнтованої діяльності. Важливо вказати й те, що волонтерський осередок здійснює позитивний вплив на особистісне зростання й становлення юних добровольців. Попри те, що значна кількість молоді доєднується до благодійних ініціатив, порівняно невелика частина з них займається волонтерством на постій основі. Окрім того, події, які наразі відбуваються в Україні, а саме умови воєнних дій, накладають свій особливий відбиток на становлення молодого покоління. За таких обставин волонтерство може стати простором для самоздійснення, самореалізації, зокрема, морального становлення юнок і юнаків.

Відкритими залишаються питання вивчення особливостей моральної вмотивованості волонтерів юнацького віку, механізмів і детермінант моральної мотивації, їх підтримання та укріплення в часи соціальних криз, воєнних дій.

Метою статті є здійснення аналізу детермінант моральної мотивації волонтерської діяльності юнаків і юнок в умовах воєнних дій. **Завдання** дослідження: 1) виокремити й проаналізувати детермінанти моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці; 2) простежити особливості впливу виокремлених детермінант на моральну вмотивованість волонтерів юнацького віку.

Результати емпіричного дослідження

Для реалізації поставленої мети нами було проведене емпіричне дослідження. Вибірку склали 66 волонтерів юнацького віку (18–23р.), котрі є студентами-волонтерами ЗВО м. Києва, зокрема, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету біоресурсів і природокористування України, Київського національного університету будівництва і архітектури.

На початковому етапі дослідження нами було використано методику «Діагностика моральної мотивації» (адапт. І. Кравченко), метою якої є надання загальної оцінки моральної вмотивованості волонтерів.

Було виявлено, що 50% респондентів мають високий рівень моральної мотивації, у 34,85% опитаних спостерігається середній рівень, а в 15,15% — низький (див. рис. 1).

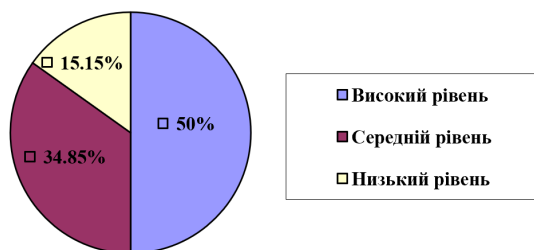

Рис. 1. Голограма розподілу респондентів за рівнями вияву моральної мотивації

Такі показники висвітлюють загальну тенденцію того, що моральна мотивація половини добровольців значною мірою детермінується моральними цінностями молодих людей і спонукає їх долучатися до волонтерства.

Волонтери з *високим рівнем* моральної вмотивованості (50%) схильні не тільки співчувати, а й пропонувати допомогу тим, хто її потребує; вони толерантні та готові відгукнутися на прохання, незалежно від віку, статі чи статусу того, хто звертається; мають добре розвинені комунікативні навички. Зазвичай у добровольців з високим рівнем моральної мотивації волонтерство займає вагомую частину життя.

У досліджуваних з *середнім рівнем* моральної вмотивованості (34,85%) спостерігаються «хвилюподібні», правильніше нестійкі моральні мотиви, що можуть похитнутися під впливом несприятливих обставин. Ці респонденти долучаються до багатьох благодійних ініціатив, проте така активність може бути епізодичною. Окрім того, для них характерна деяка вибірковість тих, кому вони готові безоплатно допомогти.

Решта досліджуваних має *низький рівень* моральної мотивації волонтерської діяльності (15,15%), у яких інші мотиви, що спонукають займатися волонтерством, і вони значно превалюють над моральними. Такі волонтери часто більше зорієнтовані на внесок у власний розвиток, отримання професійного досвіду, побудову дружніх взаємин, аніж на безкорисливе надання допомоги.

На другому етапі дослідження нами було проведено структуроване, включне спостереження та опитування студентів-волонтерів. За результатами здійсненого теоретичного аналізу, було відібрано 15 потенційних детермінант моральної мотивації волонтерської діяльності в юнацькому віці. Респондентам було запропоновано у випадковому порядку такі детермінанти: чесність, солідарність, моральна обов'язковість, альтруїстичність, відданість, толерантність, національна ідентичність, оптимістичність, справедливність, вірність, уважність, емпатійність, поміркованість, романтичність і патріотизм. Завдання полягало в ранжуванні перелічених детермінант, від тієї, яка найбільше спонукає займатися волонтерством, до найменш впливової. Отримані результати наведено на рисунку (див. рис. 2).

Результати опитування продемонстрували, що поділку в 50% перетнули 8 детермінант. Найбільша кількість досліджуваних (93,9%) виокремила *емпатійність*, як найпотужнішу спонуку займатися волонтерством. Молоді люди стверджують, що першочергово саме завдяки співпереживанню вони прагнуть полегшити психологічні чи фізичні страждання людей, які по-

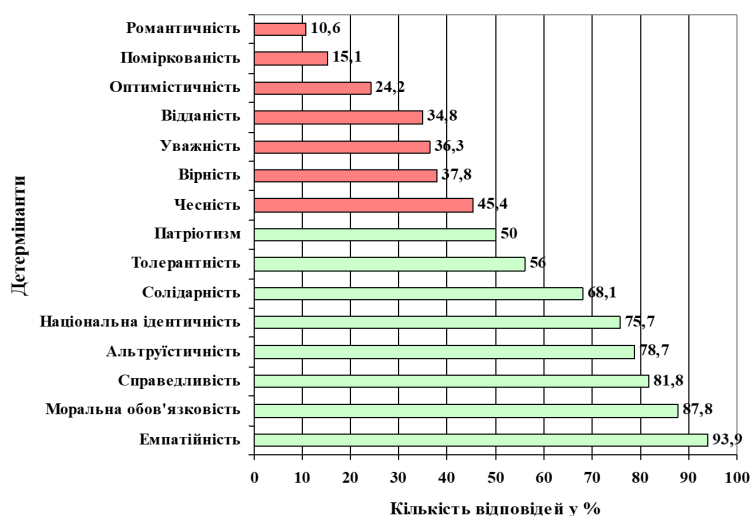

Рис. 2. Гістограма розподілу детермінант моральної мотивації волонтерської діяльності в респондентів

требують допомоги, а також врятувати безпритульних й вилікувати хворих тварин. Наступною за силою впливу серед опитаних виявилася їх *моральна обов'язковість* (87,8%), за якої юнаки та юнки відчувають внутрішній, добровільний моральний обов'язок перед собою, оточенням, військовослужбовцями, які захищають Україну. Таке моральне почуття вони втілюють саме у волонтерстві та служінні. Значна частина респондентів (81,8%) наголосила на важливості *справедливості*, адже ця цінність, за коментарями молодих людей, привертає їх увагу до ситуацій вияву несправедливості. Добровольці акцентують, що не можуть залишатися осторонь, оскільки соціальна бездіяльність і байдужість часто призводять до негативних, подекуди трагічних і критичних наслідків. Характерною для досліджуваних беззаперечно є й *альтруїстичність* (78,7%), як запорука безкорисливості. Юнаки та юнки готові ділитися, віддавати, робити пожертви, організовувати збори коштів. Слід додати, що донорство крові, яким займаються деякі з опитаних респондентів, є яскравим актом вияву альтруїстичності. Вагома частина волонтерів указала на *національну ідентичність* (75,7%), як важливу спонуку щодо громадської активності. Сучасне молоде покоління, яке віднаходить свої ідентичності під час війни, гостро відчуває серйозне значення розуміння власної приналежності до нації, усвідомлення її генетичного коду. Доволі багато добровольців (68,1%) зауважили, що *солідарність* виступає значущим чинником їх моральної вмотивованості. Зазначена цінність обумовлює єдність у волонтерських осередках, спільність мети та бачення майбутнього, задля якого докладаються зусилля причетних. Більше половини (56%) досліджуваних підтвердили важливість *толерантності*, адже в ній виявляється певна гнучкість під час виконання різноманітних добродійних місій. Половина учасників опитування (50%) виокремила *патріотизм*. Любов до Батьківщини й відданість їй втілюється юнаками та юнками у волонтерській діяльності, що спрямована на всесторонню допомогу й сприяння відновленню та відбудові України.

На наступному етапі нами було застосовано «Опитувальник просоціальної мотивації фахівця соціономічних професій» (авт. К. Фоменко [11]). Для нашого дослідження до уваги було взято 3 шкали, а саме: «широкі гуманістичні мотиви», «альтруїстичні мотиви» та «просоціальна мотивація у міжособистісному спілкуванні».

Отримані результати наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Показники розподілу респондентів за рівнями вияву просоціальної мотивації

№	Найменування шкали	Кількість досліджуваних; у %		
		З високим рівнем	З середнім рівнем	З низьким рівнем
1.	Широкі гуманістичні мотиви	72,73	22,73	4,54
2.	Альтруїстичні мотиви	51,52	46,96	1,52
3.	Просоціальна мотивація у міжособистісному спілкуванні	69,70	27,27	3,03
	Загальний показник	64,65	32,32	3,03

Було виявлено, що за всіма шкалами найбільша кількість досліджуваних має *високий рівень* вияву вмотивованості, а саме: «широкі гуманістичні мотиви» (72,73%), «альтруїстичні мотиви» (51,52%) та «просоціальна мотивація у міжособистісному спілкуванні» (69,70%). Такі показники можуть свідчити про наявність у більшості волонтерів доволі сильної моральної вмотивованості.

Гуманістичні мотиви, які досить часто обираються досліджуваними, обумовлюються такими детермінантами, як-от: *емпатійність, моральна обов'язковість, справедливість, патріотизм*, що відповідно займають верхні позиції у ранжуванні. Такі психологічні властивості сприяють гуманному ставленню до людей, тварин, природи й світу загалом, уособлюючи людяність як найбільшу цінність. Опитані з *високим рівнем* (72,73%) гуманістичних мотивів характеризуються прагненням встановлення рівних можливостей для кожного, доброзичливістю, співчутливістю, толерантністю, принциповістю, патріотичністю, милосердям, керуються нормами етики й моралі та безумовною повагою до людської гідності.

У досліджуваних з *середнім рівнем* (22,73%) вияву гуманістичних мотивів може відслідковуватися деяке спрощення в уявленнях про гуманістичні ціннісні орієнтири, що втілюється в певній вибірковості стосовно тих, кому вони вважають за потрібне допомагати.

Добровольці з *низьким рівнем* (4,54%) вияву гуманістичних мотивів зважають на згадані вище властивості, проте не ставлять їх на центральні позиції під час прийняття рішень, здійснення морального вибору, що стосуються волонтерської діяльності.

Альтруїстичні мотиви опитаних (51,52%) з *високим рівнем* їх вияву можуть бути зумовлені такими детермінантами: *альтруїстичність, со-*

лідарність, толерантність, патріотизм. Зазначені властивості спонукають молодих людей до безкорисливого надання допомоги й підтримки тим, хто цього потребує, не очікуючи винагород і не шукаючи особистої вигоди в здійснених вчинках. Таким респондентам просити щось для інших здебільшого простіше, ніж для себе, вони з легкістю відволікаються від власних справ, щоб надати допомогу тому, хто її потребує, адже їм подобається дбати та піклуватися.

Досліджувані з *середнім рівнем* (46,96%) альтруїстичної вмотивованості виявляють таку спрямованість залежно від власного настрою, обставин, переконань, тому не завжди готові безкорисливо допомагати.

Кількість волонтерів з *низьким рівнем* альтруїстичної мотивації є незначною (1,52%). Така тенденція може мати вияв у дуже обмеженій кількості безкорисливої допомоги, яку молоді люди готові надати, без очікувань певної винагороди чи потенційної вигоди.

Просоціальні мотиви більшості досліджуваних (69,70%) свідчать про *високий рівень* орієнтованості волонтерів на соціальну взаємодію, прагнення бути важливою та корисною для інших частиною суспільства й можуть спричинюватися згаданими раніше детермінантами, як-от: *емпатійністю, справедливістю, солідарністю, толерантністю, національною ідентичністю*. Такі респонденти високо цінують дружбу, виявляють повагу до співвітчизників, надають великого значення міжособистісним взаєминам і їх побудові, що спонукає займатися добродійною діяльністю.

Респонденти з *середнім рівнем* просоціальної мотивації (27,27%) характеризуються деякою економією власних ресурсів щодо широкого кола людей і схильністю надавати безоплатні послуги тим, з ким знайомі вони особисто чи принаймні їх близькі.

Невелика кількість (3,03%) досліджуваних продемонструвала *низький рівень* просоціальної мотивації. Зазвичай такі показники свідчать про бажання молодих людей безкорисливо допомагати лише тим, з ким вони перебувають на достатньому рівні розвитку взаємин, тобто родичам і людям з близького оточення, друзям, приятелям та ін.

Важливо відзначити, що детермінанти моральної мотивації волонтерської діяльності, як *національна ідентичність і патріотизм*, можуть виявлятися в усіх описаних мотивах, адже передбачають любов, повагу, турботу, служіння Батьківщині, що втілюється в історії і культурі українського народу.

Висновки

Воєнні дії, що наразі відбуваються, створюють особливі умови існування для всіх жителів нашої країни. Одним з надзвичайно актуальних питань на сьогодні є феномен волонтерства, здійснення його теоретичного аналізу та розробка практичного інструментарію для психологічної роботи з потенційними та діючими добровольцями. Обставини війни накладають специфічний відбиток на розвиток і становлення молодого покоління. Юнаки та юнки масово долучаються до волонтерської діяльності. Значна кількість молодих людей доєднується до волонтерського руху, проте лише порівняно незначна продовжує таку активність на постійній основі. Мо-

жливим поясненням згаданої тенденції слугує переважання у частини добровольців середнього та низького рівня моральної вмотивованості.

Найбільш потужними детермінантами моральної мотивації у волонтерів юнацького віку є такі: емпатійність, моральна обов'язковість, справедливність, альтруїстичність, національна ідентичність, солідарність, толерантність, патріотизм. Виокремлені детермінанти є особистісними цінностями та виявляються в гуманістичних, альтруїстичних і просоціальних мотивах добровольців.

Траєкторією для подальших досліджень є вивчення шляхів посилення моральної вмотивованості волонтерів юнацького віку та їх підтримання на достатньому рівні.

Література

- [1] Andrushchenko, T., Khvorostyanko, N. 2022. Psychological Issues of Students' Social initiative in Higher Education Establishments: Systemic Approach. Міждисциплінарні дослідження складних систем. Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, №20, С. 73–84. <https://doi.org/10.31392/iscs.2022.20.073>
- [2] Бех, І. Д. 2015. *Вибрані наукові праці. Виховання особистості*. (Т. 2) Чернівці : Букрек.
- [3] Бондаренко, З. П. 2008. Волонтерська робота у вищому навчальному закладі. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки: теорія та практика*, № 1, С. 25–30. <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/article/view/1864> (дата звернення: 30.05.2025)
- [4] Clary, E. G., Ridge, R. D., Stukas, A. A., Snyder, M., Copeland, J., Haugen, J., & Miene, P. 1998. Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of personality and social psychology*, 74 (6), 1516–1530. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.6.1516>
- [5] Злишков, Валерій. 2023. Психологічні та соціокультурні аспекти формування мілітарної ідентичності українців. *Вісник НАПН України*, № 5 (2), С. 1–7. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5232>
- [6] Лях, Т. Л. 2013. Планування залучення волонтерів як важливий компонент волонтерської програми. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, № 23 (282), С. 206–213. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_23%281%29__26 (дата звернення: 30.05.2025)
- [7] Корчакова, Наталія. 2022. Волонтерська діяльність студентів як прояв їх національної та просоціальної зрілості. Теорія і практика підготовки конкурентоспроможного фахівця як вектор освітніх парадигм: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Тернопіль, Вересень 29–30. С. 136–139. <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/27072> (дата звернення: 30.05.2025)
- [8] Павелків, В. Р. 2024. Психологічний вплив волонтерської діяльності на особистісний розвиток молоді. *Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ*, № 23. С. 148–156. https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi23.414
- [9] Українська Волонтерська Служба (УВС). 2023. 74% українців долучались до волонтерства після 24 лютого 2022 року: що показали ре-

- зультати дослідження. <https://volunteer.country/library/74-ukrayinciv-do-lucalis-do-volonterstva-pislia-24-liutogo-2022-roku-shho-pokazali-rezultati-doslidzennia> (дата звернення: 30.05.2025).
- [10] Українська Волонтерська Служба (УВС). 2025. Місія та історія. <https://volunteer.country/about-us/misiia-ta-istoriia> (дата звернення: 30.05.2025).
- [11] Фоменко, К. І. 2018. Опитувальник просоціальної мотивації фахівця соціономічних професій. Харківський осінній марафон психотехнологій: Матеріали науково-практичної конференції, Харків, Жовтень 27. С. 72–74. <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/6210> (дата звернення: 30.05.2025).
- [12] Чепелева, Н., Смульсон, М., Рудницька, С., Ширяєва, Л. 2024. Психологічні засади розвитку особистості учнів в умовах війни. Міждисциплінарні дослідження складних систем. Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, № 25, С. 53–72. <https://doi.org/10.31392/iscs.2024.25.053>

References

- [1] Andrushchenko, T., Khvorostyanko, N. 2022. Psychological Issues of Students' Social initiative in Higher Education Establishments: Systemic Approach. *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*. № 20, С. 73–84. <https://doi.org/10.31392/iscs.2022.20.073>
- [2] Bekh, I. D. 2015. *Vybrani naukovi pratsi. Vychovannia osobystosti*. (T. 2) Chernivtsi : Bukrek.
- [3] Bondarenko, Z. P. 2008. Volonterska robota u vyshchomu navchalnomu zakladi. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Pedagogichni nauky: teoriia ta praktyka*, № 1, С. 25–30. <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/article/view/1864> (Accessed: 30.05.2025).
- [4] Clary, E. G., Ridge, R. D., Stukas, A. A., Snyder, M., Copeland, J., Haugen, J., & Miene, P. 1998. Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of personality and social psychology*, 74 (6), 1516–1530. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.6.1516>
- [5] Zlyvkov, Valerii. 2023. Psykholohichni ta sotsiokulturni aspekty formuvannia militarnoi identychnosti ukrainsiv. *Visnyk NAPN Ukrainy*, № 5 (2), С. 1–7. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5232>
- [6] Liakh, T. L. 2013. Planuvannia zaluchennia volonteriv yak vazhlyvyi komponent volonterskoi prohramy. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*, № 23 (282), С. 206–213. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_23%281%29__26 (Accessed: 30.05.2025).
- [7] Korchakova, Nataliia. 2022. Volonterska diialnist studentiv yak proiav yikh natsionalnoi ta prosotsialnoi zrilosti. *Teoriia i praktyka pidhotovky konkurentospromozhnogo fakhivtsia yak vektor osvithnikh paradyhm: Materialy Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii*, Ternopil, Veresen 29–30. С. 136–139. <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/27072> (Accessed: 30.05.2025).
- [8] Pavelkiv, V. R. 2024. Psykholohichni vplyv volonterskoi diialnosti na osobystisnyi rozvytok molodi. *Psykhologhiia: realnist i perspektyvy. Zbiornyk naukovykh prats RDHU*, № 23, С. 148–156. https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi23.414

- [9] Ukrainska Volonterska Sluzhba (UVS). 2023. 74% ukraintsiiv doluchalys do volonterstva pislia 24 liutoho 2022 roku: shcho pokazaly rezultaty doslidzhennia. <https://volunteer.country/library/74-ukrayinciv-doluchalis-do-volonterstva-pislia-24-liutogo-2022-roku-shho-pokazali-rezultati-doslidzhennia> (дата звернення: 30.05.2025).
- [10] Ukrainska Volonterska Sluzhba (UVS). 2025. Misiiia ta istoriia. <https://volunteer.country/about-us/misiiia-ta-istoriia> (Accessed: 30.05.2025).
- [11] Fomenko, K. I. 2018. Opytuvalnyk prosotsialnoi motyvatsii fakhivtsia sotsionomichnykh profesii. Kharkivskyi osinnii marafon psykhotekhnolohii: Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii, Kharkiv, Zhovten 27. S. 72–74. <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/6210> (Accessed: 30.05.2025).
- [12] Chepelieva, N., Smulson, M., Rudnytska, S., Shyriaieva, L. 2024. Psykholohichni zasady rozvytku osobystosti uchniv v umovakh viiny. Mizhdystsyplinnari doslidzhennia skladnykh system. Kyiv: UDU imeni Mykhaila Drahomanova, № 25, S. 53–72. <https://doi.org/10.31392/iscs.2024.25.053>